

O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASI SUBYEKTLARINI KREDITLASH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH

Igamberdiyeva Laylo G'ulomjon qizi

Termiz davlat universiteti magistri

Annotatsiya. Maqolada O'zbekistonda turizm sohasi subyektlarini (mehmonxona, turoperator, transport) bank kreditlari bilan ta'minlash amaliyoti va uning o'ziga xos muammolari tahlil qilingan. Sohaning mavsumiylik, aktivlarning maxsus xususiyati va daromadning notekis taqsimlanishi kabi xususiyatlari an'anaviy kreditlash mezonlariga mos kelmasligi ko'rsatilgan. Davlatning 2026–2028-yillardagi mehmonxona qurish dasturi, foiz kompensatsiyasi mexanizmi va \$50 mln imtiyozli kredit liniyasi tahlil qilingan. Natijalarga ko'ra mavjud qo'llab-quvvatlash asosan yirik qurilishga qaratilgan, kichik subyektlar va hududlar o'rtasida tafovut saqlanib qolmoqda.

Kalit so'zlar: turizm sohasi, mehmonxona biznesi, bank krediti, kreditga layoqatlilik, mavsumiy kreditlash, imtiyozli kredit, kafolat fondi.

Annotation. The article examines bank lending to tourism sector entities in Uzbekistan. Seasonality, specialised assets and uneven revenue distribution make the sector a poor fit for conventional lending criteria. The state's 2026–2028 hotel-construction programme, interest-compensation mechanism and \$50 million preferential credit line are analysed. Results show that support is mainly directed at large construction projects, leaving gaps for small operators and underserved regions.

Keywords: tourism sector, hotel business, bank loan, creditworthiness, seasonal lending, preferential credit, guarantee fund.

KIRISH

O'zbekiston so'nggi yillarda turizmni iqtisodiyotning ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylantirdi. 2025-yilda mamlakatga 11 milliondan ortiq

xorijiy sayyoh tashrif buyurgan, turizm xizmatlari eksporti 4,8 mlrd dollarga yetgan [1]. Davlat rahbari keyingi besh yilda xorijiy turistlar sonini 11 milliondan 20 millionga, turizm xizmatlari hajmini esa 20 mlrd dollarga yetkazish vazifasini qo'ygan [2]. Bunday maqsadlarga erishish uchun mehmonxona, transport va boshqa turizm infratuzilmasiga katta hajmda investitsiya va kredit resurslari talab etiladi.

Shu bilan birga, turizm sohasi tadbirkorlari bank kreditlaridan foydalanishda bir qator o'ziga xos qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Tadqiqotlarda ko'rsatilishicha, tijorat banklarining mehmonxona biznesiga kreditlashi hududlar kesimida notekis taqsimlangan va ayrim banklarga soha uchun moslashtirilgan mahsulotlar taklif etadi [3]. Davlat buni hisobga olib, 2026–2028-yillarda mehmonxona qurish uchun maxsus imtiyozli kreditlash dasturini joriy etdi [4, 5].

Kredit riskini boshqarish nazariyasida qarz oluvchining pul oqimi xususiyatlariga mos kredit shartlarini belgilash tavsiya etiladi [6]. Biroq turizm biznesining mavsumiy daromad tsikli, ixtisoslashgan (past likvidlikka ega) aktivlari va ko'p hollarda rasmiy moliyaviy hisobotining yetishmasligi klassik kreditga layoqatlilik mezonlariga mos kelmaydi. Shu nuqtai nazardan, sohani kreditlash mexanizmini ilmiy asosda tahlil qilish va takomillashtirish yo'llarini aniqlash dolzarb masaladir.

Tadqiqotning maqsadi – turizm sohasi subyektlarini kreditlashning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash, mavjud davlat qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini baholash va kreditlashni takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot tavsifiy-tahliliy xususiyatga ega bo'lib, ikkilamchi ma'lumotlar asosida amalga oshirildi. Ma'lumotlar manbai sifatida O'zbekiston Respublikasi rasmiy hujjatlari (prezident farmonlari va qarorlari, lex.uz portalidagi normativ-huquqiy hujjatlar), Markaziy bank va tijorat banklarining rasmiy sayt

ma'lumotlari, shuningdek ilmiy nashrlar (avtoreferatlar, ilmiy maqolalar) ishlatildi [1–6, 11, 12].

Tahlil davri sifatida 2023–2026-yillar tanlandi, chunki aynan shu davrda turizm sohasini kreditlashga oid asosiy davlat dasturlari (mehmonxona qurish krediti, foiz kompensatsiyasi, \$50 mln dastur) qabul qilindi. Tadqiqotda quyidagi usullar qo'llanildi: (1) hujjatlarni tahlil qilish — davlat dasturlari va qarorlarining shartlarini tizimlashtirish; (2) qiyosiy tahlil — turli davlat mexanizmlarini maqsadli guruh, shart va hajm bo'yicha solishtirish; (3) tavsifiy guruhlash — aniqlangan muammolarni toifalarga ajratish. Miqdoriy ekonometrik model qo'llanilmadi, chunki bank darajasidagi kredit portfeli (turizm tarmog'i kesimida) bo'yicha ochiq statistik qator mavjud emas; bu tadqiqotning cheklovi sifatida 4-bo'limda alohida qayd etilgan.

NATIJALAR

Turizm infratuzilmasi tez kengaygan: joylashtirish vositalari soni 2017-yildagi 114 birlikdan 2025-yilga kelib bir qator hududlarda bir necha barobar oshgan [7, 8]. Shu bilan birga, mehmonxona biznesini moliyalashtirishda tijorat banklari kreditlarining hududlar bo'yicha taqsimoti notekis: 2023-yilda eng ko'p kredit jalb etgan hudud sifatida Toshkent viloyati ajralib turgan, Namangan, Andijon, Sirdaryo kabi hududlarda esa kredit jalb etish ancha kam bo'lgan [3].

**1-jadval. Turizm sohasini kreditlashga qaratilgan asosiy davlat
mexanizmlari**

Mexanizm	Maqsadli guruh	Shartlari	Manba
Mehmonxona qurish krediti (2026–2028)	Barcha toifadagi tadbirkorlar	7 yilgacha, 30 (yoki 10) mlrd so'mgacha, foiz kompensatsiyasi	[4, 5]

Mehmonxona subsidiyasi	3–5 yulduzli mehmonxona quruvchilar	Qurilish xarajatlarining bir qismi qoplanadi, muddat uzaytirilgan	[9]
\$50 mln dastur	Mehmonxona biznesi	10 yil, yillik 16% stavka	[9]
“Ichki turizm” kredit mahsuloti (bank darajasida)	Aholi/kichik subyektlar	36 oygacha, 25 mln so‘mgacha, ≈27%	[11]
“Har bir oila – tadbirkor” dasturi	Oilaviy tadbirkorlik, chegara hududlar	Uy- mehmonxona uchun 100 mln– 1 mlrd so‘mgacha	[12]

Manba: muallif tomonidan rasmiy hujjatlar va bank ma'lumotlari asosida tuzilgan [3–5, 9, 11, 12].

Foiz kompensatsiyasi “2+3” tamoyili asosida beriladi: dastlabki ikki yilda to‘liq, keyingi uch yilda esa yillik tushum 15 foizdan ortiq o‘sgan taqdirdagina [4]. 2026-yil avgustda uch, to‘rt va besh yulduzli mehmonxonalar qurilishi uchun subsidiya berish muddati yana ikki yilga uzaytirilgani va \$50 mln hajmidagi mablag‘ hisobidan 10 yil muddatga yillik 16 foiz stavkada kredit berilishi e‘lon qilindi [9]. Jadvaldan ko‘rinadiki, davlat qo‘llab-quvvatlashi asosan yirik mehmonxona qurilishiga qaratilgan bo‘lib, kichik va o‘rta turizm subyektlari uchun maxsus mahsulotlar soni cheklangan.

MUHOKAMA

Natijalar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda turizm sohasini kreditlash bo'yicha davlat siyosati sezilarli rivojlangan bo'lsa-da, u ikki jihatdan cheklangan. Birinchidan, mavjud dasturlar asosan yangi yirik mehmonxona qurilishiga yo'naltirilgan, mavjud infratuzilmani modernizatsiya qilish yoki kichik subyektlarni (gidlar, kichik transport, uy-mehmonxonalar) kreditlash uchun maxsus mahsulotlar yetarli emas. Bu natija xalqaro adabiyotdagi topilmalarga mos keladi: Bazel qo'mitasining tamoyillariga ko'ra, qarz oluvchining pul oqimi xususiyatlariga moslashtirilgan kredit shartlari risklarni kamaytiradi [6], biroq O'zbekiston amaliyotida bu yondashuv faqat davlat dasturlari orqali, qisman qo'llanilmoqda — barcha banklar uchun yagona, tizimli mexanizm hali shakllanmagan.

Ikkinchidan, kreditlashning hududiy notekisligi [3] turizm salohiyati yuqori, ammo moliyaviy infratuzilmasi zaif hududlarda investitsion faollikni cheklashi mumkin. Bu, bir tomondan, talab va investitsion faollikning hududiy farqini, ikkinchi tomondan banklarning hududiy risklarni baholash siyosatidagi tafovutlarni aks ettirishi mumkin — bu ikki farazni ajratish uchun bank darajasidagi ma'lumotlar talab etiladi.

Foiz kompensatsiyasining ikkinchi bosqichi tushumning 15 foizdan ortiq o'sishiga bog'lanishi [4] o'z navbatida yangi, hali barqaror daromad bazasiga ega bo'lmagan loyihalar uchun qo'shimcha noaniqlik yaratishi mumkin, bu esa dastur dizaynidagi potensial ziddiyat sifatida baholanishi mumkin: dastur yangi loyihalarni rag'batlantirishga qaratilgan, biroq shartlari aynan yangi loyihalar uchun qiyinroq bajariladigan bo'lib chiqadi.

Tadqiqotning cheklovi shundaki, u faqat rasmiy hujjatlar va ikkilamchi manbalarga asoslangan; bank darajasidagi turizm kreditlari portfeli statistikasi, muammoli kreditlar ulushi yoki kredit so'rovlarining rad etilish darajasi bo'yicha ochiq ma'lumot yo'qligi sababli miqdoriy baholash o'tkazilmadi.

Kelgusi tadqiqotlarda bank so'rovnomalari yoki Markaziy bankning tarmoq kesimidagi maxsus statistikasi asosida bu bo'shliqni to'ldirish mumkin.

Natijalardan kelib chiqib, quyidagi takliflar beriladi: (1) turizm sub'ektlari uchun mavsumiy to'lov grafigini standart mahsulot sifatida joriy etish; (2) band qilish darajasi va mavsumiy daromad tsiklini hisobga oluvchi, sohaga ixtisoslashgan kredit skoring modelini ishlab chiqish; (3) kichik turizm subyektlari uchun qisman davlat kafolati asosidagi kafolat fondini kengaytirish; (4) turizm salohiyati yuqori, ammo bank infratuzilmasi zaif hududlarda qo'shimcha foiz kompensatsiyasini joriy etish; (5) faqat yangi qurilish emas, balki mavjud obyektlarni modernizatsiya qilish loyihalarini ham imtiyozli kreditlash doirasiga kiritish; (6) davlat dasturlari doirasida berilgan kreditlarning ish o'rinlari va turistlar oqimiga ta'sirini muntazam baholab borish tizimini joriy etish.

XULOSA

Tadqiqot O'zbekistonda turizm sohasini kreditlash davlat tomonidan faol qo'llab-quvvatlanayotganini, biroq mavjud mexanizmlarning asosan yirik qurilish loyihalariga qaratilganini, sohaning mavsumiy va tarmoqqa xos xususiyatlarini to'liq hisobga olmasligini va hududiy tafovutlarni bartaraf etmasligini ko'rsatdi. Turizm sohasini kreditlashni yanada samarali qilish uchun mavsumiy to'lov grafiklari, sohaga ixtisoslashgan skoring, kafolat fondlari va hududiy muvozanatlashtirish choralari kompleks joriy etish tavsiya etiladi. Kelgusi tadqiqotlarda bank darajasidagi ma'lumotlar asosida kredit samaradorligini miqdoriy baholash maqsadga muvofiq bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Turizm va Madaniyat (Aqqulov A.O.). O'zbekiston Respublikasi hukumat portali, gov.uz. URL:
https://www.digital.gov.uz/oz/activity_page/tourism

2. 2026-yilda O'zbekistonda xizmatlar bozori hajmi 100 mlrd dollardan oshiriladi – prezident. Gazeta.uz, 2026-yil 8-yanvar. URL: <https://www.gazeta.uz/oz/2026/01/08/tourism/>
3. Tashkent International University huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi kengash. Avtoreferat (mehmonxona biznesini tijorat banklari kreditlari bilan moliyalashtirish tahlili). URL: <https://www.interaktiv.oak.uz/avtoreferat/3aO13325fO1.file>
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tadbirkorlar bilan V ochiq muloqotida belgilangan vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida. Lex.uz / president.uz, 2025. URL: <https://president.uz/oz/lists/view/8394>
5. O'zbekistonda barcha toifadagi tadbirkorlarga mehmonxona qurish uchun kreditlar ajratiladi. Daryo.uz, 2025-yil 25-avgust. URL: <https://daryo.uz/2025/08/25/ozbekistonda-barcha-toifadagi-tadbirkorlarga-mehmonxona-qurish-uchun-kreditlar-ajratiladi>
6. Basel Committee on Banking Supervision. Principles for the Management of Credit Risk. Bank for International Settlements, 2000.
7. O'zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirishga oid davlat dasturi (ilova, statistik ko'rsatkichlar 2018–2025). Lex.uz. URL: <https://lex.uz/acts/-4143188>
8. 2025-yilda oliy ta'lim muassasalari tomonidan turizm sohasida amalga oshirilgan ishlar raqamlarda. O'zbekiston Respublikasi Turizm qo'mitasi, gov.uz, 2026. URL: <https://gov.uz/oz/uzbektourism/news/view/120321>
9. Mehmonxonalar uchun yer va mol-mulk solig'i imtiyozlari 2030-yilgacha saqlanadi. Spot.uz, 2026-yil 2-sentabr. URL: <https://www.spot.uz/oz/2026/09/02/hotels-support>

10. O'zbekistonda mehmonxona biznesi samaradorligi tahlili.
ResearchGate, 2023. URL:
https://www.researchgate.net/publication/376404908_O'ZBEKISTONDA_ME_HMONXONA_BIZNESI_SAMARADORLIGI_T AHLILI
11. Aloqabankning kreditlari ("Ichki turizm" kredit mahsuloti).
Aloqabank, rasmiy sayt. URL: <https://aloqabank.uz/uz/private/crediting/>
12. "Har bir oila – tadbirkor" dasturi. MKBank, rasmiy sayt. URL:
<https://mkbank.uz/uz/family-programs/entrepreneur/>